stil med Ulf Palmenfelts egen forskerprofil – gis her den største plassen. Det er noe tradisjonelt, godt og trygt over denne boken som skaper gjenkjennelse for en utdannet folklorist som meg selv. I dette ligger imidlertid også opplevelsen av en viss gjenbruk av perspektiver hos noen av forfatterne, som igjen skaper en viss utålmodighet hos meg som leser. Traderingen av folkloristisk kunnskap bør jo ikke skje for traderingens skyld. Samtidig inneholder boken refleksjoner som jeg mener bidrar til å rette det folkloristiske blikket fremover og nettopp bidrar til ny kunnskap på både gamle og nye forskningsfelt.

Inge Christiansen 2013. *Konfirmation og konfirmationsstøj*. Køge Museum, 162 sider.

Anmeldt av Anne-Sofie Hjemdahl

Ved å etablere kunnskap om de rituelle klærne vil Køge museum bidra til dansk drakthistorie. I 2008 utga etnolog og museumsinspektør Inge Christiansen en bok om dåpsdrakter og dåpstradisjoner, mens han i 2013 utga boka *Konfirmation og konfirmationstøj*. Ved museet planlegges ytterligere to bøker om bryllupsklær og begravelsesklær.

Med utgangspunkt i et spørrelistemateriale om konfirmasjonstradisjoner og konfirmasjonstøy supplert med skriftlige kilder, som blant annet lover og erindringslitteratur, har Christiansen en etnografisk ambisjon om å kartlegge klærne som brukes i konfirmasjonsritualet. Dette har resultert i lettlest, deskriptiv og rikt illustrert bok med mange flotte bilder av konfirmanter og deres klær fra 1700-tallet og fram til i dag.

Utgangspunktet er den manglende kunnskapen om konfirmasjon og konfirmasjonsritualet Christiansen finner hos tidligere folkelivsforskere og folklorister, samt situasjonen ved Køge museum hvor det kun fantes fire konfirmasjonsdrakter i samlingene. Det er altså et kunnskapsbehov om konfirmasjonen forfatteren prøver å imøtekomme. Feltet blir imidlertid ikke møtt med problemformuleringer eller spørsmål. Målet synes derimot rent deskriptivt: Å kartlegge konfirmasjonens draktskikk. Det er blitt en gjenstandsnær bok som gir god innsikt i hvordan konfirmanter til enhver tid har kledd seg, uten at boka relaterer seg til nyere draktfaglige diskusjoner.

Det er med et museologisk og kulturhistorisk blikk jeg har lest boken. Jeg har lest med interesse, fordi klær og materialitet opptar meg og fordi jeg selv har engasjert meg i tematikken rituelle klær. Dette er bakgrunnen for noen av de innvendinger jeg har og som jeg vil komme tilbake til om litt.

Christiansen insisterer på den bakenforliggende historiens betydning ved behandling av rituelle drakter: ”Man kan bruge dragter som indgang til en bredere social historie, og man kan bruge historien til en bedre forståelse af, hvorfor man gikk klædt, som man gjorde i en given tid eller sammenhæng” (s. 16). Til å presentere det lange tidsspennet fra den luthersk-evangeliske konfirmasjonens begynnelse i 1736 fram til i dag, velger Christiansen å bruke god plass på å beskrive konfirmasjonens formelle historie og lar dette bli et premiss for hvordan han strukturerer boka i to hoveddeler. Først behandles konfirmasjonens og konfirmasjonsfeiringens historie, mens bokas andre og klart største del (90 sider), er viet klærne.

Som lesere får vi god innsikt i konfirmasjonsritualet slik det ble innført i Danmark i 1736 og den betydning konfirmasjonen fikk for folks liv. Konfirmasjonen

var prøven unge mennesker måtte gjennom for å kunne gifte seg, bli soldat, kjøpe eiendom, være vitne, søke arbeid og være fadder, kort sagt for å ta del i alle voksenlivets rettigheter. Christiansen holder fram forholdet mellom konfirmasjon og framveksten av den danske skole, og konfirmasjonen som overgang til voksenlivet. Fest og feiring var ikke en del av det ritualet kirken tilrettela for. Først mot slutten av 1800-tallet vokste det fram en tradisjon for å feire konfirmanten, noe Christiansen forklarer med samfunnets individualisering.

Egne konfirmasjonsklær ble imidlertid vanlig tidligere. I bokas andre del får vi innsikt i hvordan den høytidsstemte konfirmanten kledde seg fra slutten av 1700-tallet. Christiansen lar oss møte 1700-tallets bypiker i kjoler og det draktreglementet de etter hvert måtte forholde seg til. Vi får beskrevet tradisjonen med hvite kjoler som ble brukt til rundt 1830-tallet, overgangen til sorte konfirmasjonskjoler som var vanlig helt fram til begynnelsen av 1900-tallet, før de hvite kjolene igjen tok over. Ved overgangen til 1800-tallet endret barns klær seg til å bli noe annet enn de voksnes, og Christiansen skriver fornøyelig om hvordan byguttene først til konfirmasjonen fikk mulighet til å kle seg som herrer. Da var de også til de grader små menn (s. 74), noe som ikke minst vises i det rike billedmaterialet. Vi får dessuten møte bondejenta og bondegutten som på 1800-tallet måtte nøye seg med å stille i tradisjonelle folkedrakter hovedsakelig i ull og lin når de pyntet seg til konfirmasjon. Fram til 1870 ordner Christiansen draktmaterialet ut i fra om det gjelder det høytidelige konfirmasjonstøyet eller det såkalte annendagstøyet som ble brukt når de unge fikk sin konfirmasjonsattest. Han skiller mellom byborger og bondestanden, og mellom pikeklær og gutteklær.

Fra slutten av 1800-tallet gjøres by–land-distinksjonen uvesentlig. Her er det fortrinnsvis den kronologiske tiden som strukturerer kleshistorien. 1900-tallets konfirmasjonsklær blir periodisert etter tiår som innledes med en generell beskrivelse om moten og samfunnet, og som følges av materialnære beskrivelser av jentenes og deretter guttenes klær, samt annendagstøyet. Christiansen viser dessuten hvordan de ofte nye konfirmasjonsklærne ble gjenstand for farging og omsøm slik at klærne kunne gjenbrukes i lang tid etter konfirmasjonen. I hele den historiske beskrivelsen blir moten innsatt som en forutsetning som forklarer og medvirker til at konfirmasjonsklærne endres.

Det er lett å få øye på bokas litt tradisjonelle etnologiske kunnskapsprosjekt, som i korthet handler om å kartlegge klærnes form og bruk i en bestemt sosial sammenheng. Samtidig hviler den på det kunsthistoriske moteperspektivet, som nettopp handler om å forklare endring med stil og mote. Jeg har også festet meg ved hvordan bokas struktur fanger opp det kulturhistoriske museets tradisjonelle måte å kategorisere verden på. Det sosiale, idémessige og religiøse er skilt fra det materielle, byer er skilt fra bygd, jente fra gutt, tiår fra tiår og museumsgjenstandene er beskrevet ut ifra form og materiale, bruk og proveniens. I sin form har boka mye til felles med museets system for katalogisering av sine gjenstander. Det handler om å etablere tingene som kunnskapsobjekter og gjøre dem til fakta. Samtidig har boka fellesstrekk med den resonerende katalogen, slik kunsthistorien har utformet den, med en skjematisk tekstoverbygning og med påfølgende materialnære gjenstandsbeskrivelser. Dette var jo også denne formen som en gang karakteriserte museenes forskning.

Christiansen har fått meg til å reflektere over det tradisjonelle etnologiske kunnskapsprosjektet og hva en slik form for historieskriving gjør med det kulturhisto-

riske materialet. Hva skjer når fiks ferdige kulturhistoriske kategorier blir tredd ned på et draktmateriale av denne typen? Det mest påfallende er at dette i liten grad åpner for å se *relasjonene* mellom enheter, mellom det religiøse og den rituelle formen, mellom byene og bygdene, mellom kvinne og mann. Dette blir særlig problematisk når det overføres til et bokformat hvor det ikke blitt gitt rom for å utforske og forfølge sammenhenger i materialet, og hvor det ikke blir gitt mulighet for å vise at fortiden er kompleks. For kanskje finnes det forbindelser mellom endringene i jenters og gutters konfirmasjonsklær, og kanskje finnes det forbindelser mellom klærne og endringene i skolegangen, men det får vi aldri vite siden endringene i jentenes klær fortrinnsvis forklares med mote, mens det tidvis er langt mer diffust hvordan endringene i guttenes klær skal forstås.

For å forklare endringene Christiansen finner i ritualets formspråk blir han nærmest tvunget til å hente inn forklaringer utenfra, hvor "mote" og "samfunnets individualisering" blir sterke og litt mystiske aktører som feier inn i konfirmasjonen på ulike tidspunkt. Denne måten å skrive historie på gir dessuten forfatteren et minimalt grunnlag for å diskutere de sentrale endringene i klærnes fargekoder som Christiansen tydelig er opptatt av. For å kunne si noe om overgangen fra sorte til hvite konfirmasjonskjoler trekker Christiansen på den svenske etnologen Sigfrid Svenssons kjente draktstudie fra 1942, hvor Svensson forklarer den hvite kjolens gjenkomst på svenske landsbygder ved at den aldri helt forsvant, men forble i bruk i reliktområder. Christiansen viderefører diskusjonen og ser Svenssons funn i forhold til danske forhold. Det problematiske er imidlertid at dette skjer helt uten at han faktisk kommenterer det diffusjonistiske teorigrunnlaget som diskusjonen er tuftet på.

Christiansen skriver godt og fengende. Samtidig bidrar denne måten å skrive historie på til at boka tidvis – og spesielt for 1900-tallsmaterialet, preges av korte og oppstykkede tekstbolker som gjør det vanskelig å skape en argumenterende tekst. Dessuten gir det lite rom for å brette ut de mange gode historiene som Christiansen tydelig sitter på. Den skjematiske ordningen av materialet gjør at jeg som leser stadig får gjentatt informasjon om klærne. Det var perioder hvor guttenes konfirmasjonsklær ikke endret seg nevneverdig i form og hvor det egentlig ikke er mye å skrive. Likevel etablerer forfatteren overskrifter for gutteklær for hvert tiår, for så å skrive at forholdene stort sett var som tiåret forut.

Med denne boken har Christiansen og Køge museum fylt en hvit flekk på draktkartet og bidratt til økt kunnskap om danske konfirmasjonsklær. Mange kulturhistoriske museer vil nok derfor finne glede i materialkunnskapen som bringes fram. Likevel stiller jeg meg noe undrende til hva denne boken egentlig tilfører dansk og for den saks skyld nordisk draktforskning og ikke minst museenes draktforskning.

Når Køge museum valgte å formidle sin klesforskning og sitt gjenstandsmateriale, skulle jeg ønske at de også hadde ambisjoner for hvordan forskningen kan utvikles og komme i kontakt med annen drakt- og klesforskning. Gjennom 1990-tallet ble museenes gjenstandsbaserte tilnærming til drakt utsatt for kraftig kritikk fra universitetsforskningen (se Lou Taylors tekster fra 1998 og 2005). I kjølvannet av dette ble det initiert flere møtepunkter hvor museene og universitetsforskere kunne utvikle drakt- og motefeltet sammen. Her har ikke minst de nordiske landene og museene hatt en sentral plass. Eksempler på det er artikkelsamlinger som *Påklädd, uppklädd og avklädd* (Bo G. Nilsson & al., Stockholm

2005), som er et resultat av et slikt samarbeid, og *Motets metamorfoser* (Lizette Gradén & M.P. McIntyre, Stockholm 2009), som viser nordiske draktforskere i ferd med å bringe nye perspektiv inn i mote- og draktforskningen. I de kommende draktbøkene vil jeg derfor komme med en forsiktig oppfordring til Christiansen og museet om å søke inspirasjon i det gode arbeidet som gjøres på feltet.

Liv Emma Thorsen, Karen A. Rader og Adam Dodd (red.) 2013. *Animals on Display: The Creaturely in Museums, Zoos, and Natural History.* Penn State University Press, 232 sider.

Anmeldt av Anita Maurstad

Animals on Display. The Creaturely in Museums, Zoos, and Natural History setter lys på et viktig tema som framstilling av dyr i kultur- og naturhistorie. Artikkelsamlingen er fundert i et internasjonalt og flerfaglig forskningsprosjekt ved Universitetet i Oslo: 'Dyr som ting og dyr som tegn'. Forfatterne til de 9 kapitlene representerer ulike kunnskapsområder. Spennvidden er stor, noe som illustreres ved at fag som ornitologi, museologi og kulturhistorie finner plass sammen. Det er egen forskning fra ulike posisjoner ved museer og universiteter som presenteres. Artiklene er ulike, men svarer til hovedintensjonene, som redegjort for i innledningen.

Innledningen er skrevet av Dodd, Rader og Thorsen, som alle også har egne artikler i boka. Her lanseres viktige perspektiver som gir forventninger og setter rammer for lesningen av de følgende artiklene. Det understrekes at måter å representere dyr på er sentralt for hvordan vi tenker om og samhandler med dyr. En målsetting med boka er å vise hvordan forståelsen av dyr er tett forbundet med menneskelige måter å vise dem fram på; i museale utstillinger, i zoos, på internett og i vitenskapelige tekster. Og utgangspunktet, eller det som ligger bak ønsket om å tematisere hvordan dyr framstilles, er at dyr er egne subjekter i sine egne virkelige liv. Disse subjektivitetsaspektene ved dyr får ikke plass i framstillingene på museer o. l. Introduksjonen er noe kort, kun 9 sider, hvorav halvparten er presentasjoner av de enkelte artiklene. Jeg skulle gjerne lest mer av redaktørenes egne sammenfatninger og refleksjoner rundt innholdet i artikkelsamlingen. Temaet er viktig som forskningsfelt i dag, gitt de fornyete interessene både for museal kunnskapsproduksjon og for forholdet mellom mennesker og dyr, interesser som preger både vitensinstitusjoner og samfunnet for øvrig.

Introduksjonen gir noen nøkkelspørsmål som artiklene belyser: Hvordan blir dyr objekter? Hva er de ideologiske, kulturelle og pragmatiske dimensjonene i prosjekter som gjør dyr til objekter? Hvilke ideer, tankegods og praksiser preger presentasjonene og representasjonene av dyr? Artiklene tematiserer dette på ulike måter. Felles er et kulturhistorisk blikk på elementer i den museale naturhistorie. Museene har vært, og er, viktige produsenter av kunnskap om natur, og artiklene presenterer 'innlemmelseshistorier'; analyser av hvordan dyr innlemmes i museale samlinger, og som – for å bruke nok et nettverksteoretisk begrep – 'oversetter' de levde dyrelivene til de kunnskapsobjekter de blir på museer, i zoos, i internettframstillinger eller i vitenskapelige tekster. Det vises hvilke praksiser, ideer og museumsverktøy som er i bruk i ulike historiske prosjekter, og ikke minst hvordan de er i bruk. Gjennom forholdsvis rike empiriske beskri-